

25.54x33.88	1	22	עמוד	קיבוץ	זמן	11/2022	83775104-5
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790							

ט"ז בחשוון תשפ"ג 10.11.2022

האוטו האדום

זמן קיבוץ

במכתב ברוסית כתבה רחל: אח! הייתי רוצה לספר לך יקירה שלי, על היופי הקורן של הכנרת שלי. בשעת ערב עולה מעצמי בזיכרוני 'נשימתו של האל' של גליסונוב. במסגרת הרים זוהרים מי התכלת ללא תזוזה האם את מדמינת את זה לעצמך? אני אוהבת את הכנרת, ללא סוף, ללא סוף. אני אוהבת את הכנרת. ואולי רחל באותם ימים חשה כי היו הדברים מעולם...

החלוצים היו צריכים להגיע ליפו כדי למצוא את מכתביהם. הם מדדו איש את רעהו בכך: האם מיהרו להגיע למועד הגעת אוניות נושאות מכתבים או אחרו להגיע. מי שאחר הוכיח כי התגבר על הגעגועים והוא במסלול הנכון

מה לרחל המשוררת ולהומור?

רחל ושולמית המשיכו להתכתב. באחד המכתבים, כשרחל כבר הייתה בסוף חייה, כתבה שולמית לרחל שהגיע הזמן ששתיהן תכתובנה פיליטונים הומוריסטיים לעיתון "דבר". היא ידעה את יחסה העמוק של רחל להומור. היא ידעה כי רחל ערכה את העיתון ההיתולי של העלייה השנייה בעמק הירדן יחד עם שמואל דיין. היא ידעה שרחל, אחרי ששבה ארצה מלימודיה בצרפת ואחרי גלותה ברוסיה, כתבה שירים היתוליים לדגניה (יחד עם השיר היחיד שכתבה בעמק הירדן שבמקורו נקרא דגניה).

רחל ענתה לשולמית כי היא לא יכולה אך הדגישה כי המשימה לכתוב פיליטונים חשובה כי כבר ניטשה כתב על חשיבותו של ההומור.

הומור ורחל המשוררת? שואלים רבים מקוראיה. ההומור והעצב, ההומור והמרד, ההומור ועושר החיים הפנימיים, אינם סותרים זה את זה. רחל בכתה בלידתם של כל שיריה. כשהנוסעים באוטובוס מצאו אותה בוכה הם חשבו על המחלה, על הכאב, אך היא ענתה להם: "זה לא מת, זה נולדו!" והתכוונה לשיר שנולד. היא ידעה להתייצב מול חייה עם בת צחוק.

רחל המשוררת. רק שיר אחד כתבה בעמק הירדן. שירי הכנרת ועמק הירדן נכתבו במרחק מהמקום ומהזמן | צילום: מתוך ויקיפדיה

הדואר בתוך הארץ. נציגי המושבות הגיעו לסוכנות הדואר ביפו ולקחו משם את המכתבים, כך נוצר שירות פנימי בארץ ישראל.

צעד מסוכן נעשה על ידי אחד מנציגי המושבות: הוא החליט לצרף למכתבים המחולקים במושבות חותמת ובה סמל ציוני. המטרה עצרה אותו, הגלתה אותו לבית סוהר בקושטא והוא שוחרר משם רק בעזרת מנת שוחד ופעולה משפטית שנמשכה כמה חודשים.

ואולי לא היו הדברים מעולם

מכתב חשוב יצא באותה תקופה מהארץ. הוא היה כתוב ברוסית ולא שמו אליו לב באותם ימים, הוא התגלה אחרי שנים רבות. כתבה אותו רחל בלובשטיין, לעתיד המשוררת רחל. למה הוא כל כך חשוב? אחרי שנים של שהות ממושכת בצרפת וברוסיה שבה רחל ארצה והיא חולה. היא החלה לכתוב שירים על התקופה ששהתה בחצר כנרת ובהם הוזכרו הימים שהייתה במקום. רק שיר אחד כתבה בעמק הירדן. שירי הכנרת ועמק הירדן נכתבו במרחק מהמקום ומהזמן. השירים נלהבים וספוגי נוסטלגיה כואבת אך תמיד שאלו את עצמם הקוראים האם השירים משקפים את שעברה המשוררת כשהתה במקום. העדויות מספרות על התלהבותה, על הכריזמה האדירה שלה ועל ההומור אך לא הייתה עדות שלה על מה שהיא מרגישה בנוף הלוהט.

החידה נפתרה כשנמצא מכתב שכתבה לחברתה שולמית קלוגאי, אחותו של יצחק בן צבי, ונכתב ב-1912. שולמית, המכונה במכתבים שו, הייתה חברת נעורים של רחל בפולטבה. הקשר ביניהן נמשך כל השנים אך השפה הוחלפה מרוסית לעברית.

בתקופת השלטון העות'מאני פעלו בארץ כמה סוכנויות דואר מתחרות. המעצמות כפו על השלטון העות'מאני לא להסתפק בדואר של טורקיה. הן תבעו להקים בארץ סוכנויות דואר משלהן ועל כן פעלו בארץ דואר אוסטרי, צרפתי, רוסי. כשהגיע הקיזור הגרמני לביקור ב-1898, הביקור שאליו הצטרף הרצל, נפתחה גם סוכנות דואר גרמנית. גם האיטלקים תבעו את שלהם אך האימפריה העות'מאנית סרבה והאיטלקים איימו שיתקפו אותה עם שמונה אוניות מלחמה. האימפריה נכנעה.

געגועים וכסף

צרכני הדואר ברובם לא היו תושבי הארץ הערבים, להם לא היה כל כך למי לכתוב, אך יהודי ארץ ישראל היו צרכנים גדולים של הדואר. יחד עם הצליינים הם היו רוב המשתמשים. לא רק געגועים הניעו אותם לכתוב ולצפות למכתבים אלא גם כספי החלוקה שהגיעו בדואר. חילוקי דעות היו לגבי השירות העות'מאני. האשמות כי היו מעשי שחיתות הפכו את השימוש בדואר העות'מאני למושמן. השלטונות עשו את שביכולתם כדי לא לתת לשירות הדואר הזר לפעול אך מאמציהם היו לשווא. אנשי העלייה השנייה היו צרכני דואר אדוקים, אלא שהמכתבים לא הגיעו למקום עבודתם והם היו צריכים להגיע ליפו כדי למצוא את מכתביהם. הם מדדו איש את רעהו בכך: האם מיהרו להגיע למועד הגעת אוניות נושאות מכתבים או אחרו להגיע. מי שאחר הוכיח כי התגבר על הגעגועים והוא במסלול הנכון.

אחרי שנים של שהות

ממושכת בצרפת וברוסיה שבה רחל ארצה והיא חולה. היא החלה לכתוב שירים על התקופה ששהתה כנרת ובהם הוזכרו הימים שהייתה במקום. רק שיר אחד כתבה בעמק הירדן

סמל ציוני מסוכן

לדואר האוסטרי היה יתרון על סוכנויות הדואר האחרות. הוא הגיע להסכם עם המושבות שנציגיהן אספו את דברי

הו ננרת שלי

למה דווקא היהודים והצליינים היו צרכני הדואר העיקריים בארץ? מה חשבו על מי שאחר לקחת מכתבים מהאניה שהביאה אותם? מה לרחל המשוררת ולהומור? מוקי צור ממשיך לחקור את נפלאות הדואר

מוקי צור